

Kur'ân'ın Eşsizli'ği

UR'ÂNIN eşsizliği çeşitli yönlerden ele alınır. Kur'ânın mucize oluşu muayyen bir sahaya, yahut belirli konulara inhisar etmez. Kur'ânın her şeyi mucizedir. Hatta Kur'ânla ilgili olarak sonradan yapılmış bazı çalışmalarda dahi bir fevkal-âdelik göze çarpar.

Kur'ânın ilk olarak **Levh-i Mahfuz'dan Beyt-ül-İzze'**ye topluca indirilmesi, **Beyt-ül-İzze'den Cibril-i Emin** vasıtasile Allahın Resülü Hz. Muhammed (S.A.) in kalb-i saâdetlerine vahiy olarak inişi, inen vahileri, Resûlullahın insanlara okuması, vahiy olarak kendisine indirilen ilahî emir ve yasakları sıdkile tebliğ etmesi, peyderpey gelen âyetlerin bizzat Resulullahın kontrolü altında vahiy kâtiplerine yazdırılması, yazılanların bir yerde toplanması, her sene Ramazan ayında bir sene zarfında gelen âyetlerin Cebrâil aleyhisselâmın huzuru ile yeniden gözden geçirilmesi, her sene Cebrâil ile Resûlullah arasında yapılan bu müzakere ve mukabelenin son Ramazan ayında iki defa yapılması. Resûlullahın Dâr-ı bekâya irtihallerinden sonra Hz. Ebû Bekirin hilâfeti devrinde Hz. Ömerin teklifi, Hz. Ebû Bekirin tasdiki ile teşekkül eden ve başkanlığına Zeyd b. Sâbit getirilen heyet tarafından, Resûlullah devrinde yazılanların yeniden gözden geçirilerek eldeki yazılı âyetlerin Kur'ân olduğuna dâir en az iki hâfızın şahadetinden sonra daha iyi kâğıtlara istinsah edilmesi, Kur'ândaki kıraat husûsiyetleri ve daha sonraları yapılmış olan Kur'ânla ilgili çalışmaların hepsi birer mucizedir. Çünkü mucizenin dayandığı esasların da mucize sayılması garip değildir.

BİZ bu makalemizde zikrettiğimiz esasların dışında kalan bazı husûsiyetlere temas edeceğiz. Bilhassa Kur'ânın fesahat ve belagat bakımından taşıdığı özellikleri, ayrıca mâna ve fikir olarak getirdiklerinden bazılarını izâha çalışacağız. Kur'ân hakkında çok söz söylenmiştir. Şu vecize Kur'ânın mâhiyetini ne kadar güzel anlatır :

الْقُرْآنُ كَوْنُ اللَّهِ الْمَسْطُورِ وَالْكَوْنُ قُرْآنُ اللَّهِ الْمَنْشُورِ

Bu metni açmak için üç türlü tercemesini vereceğiz :

ALİ ÖZEK

(İst. Y. İslâm Ens.
Öğretim Üyesi)

1 — Kur'an Allahın yazılı kâinatı, kâinat ise Allahın serpilmiş Kur'ânıdır.

2 — Kur'an Allahın satırlar halinde yazılmış kâinatı, bu kâinat ise Allahın şekiller halinde serpilmiş Kur'ânıdır.

3 — Her zaman okumakta olduğumuz bu Kur'an kâinatın satırlarla bir ifadesi, müşahede etmekte olduğumuz, bu kâinat ise Kur'anın şekillerle bir izahıdır (1).

Kur'anın yüceliğini izah etmek hem çok kolay, hem de çok zor. Çünkü Kur'an Allah kelâmıdır. Belâgat ilmine göre, bir kelâmın fesâhat ve belâgat bakımından üstünlüğünü tesbit ve tayin etmek, kelâmın kendisine râci olduğu kadar müttekellime (sözü söyleyene) de râcidir. O halde kelâm olması bakımından Kur'anın fesâhat ve belâgatını araştırırken konuyu iki cihetten incelemek gerekir :

1 — Kur'anı, söylenmiş bir söz olarak ele alıp incelemek.

2 — Sözü söyleyenin belâgatını incelemek, ondaki yüksek edebî kaabiliyet ve değerleri anlamak sûretile hem müttekellimin hem de kelâmın felâhat ve belâgattaki değer ve mertebesini tayin etmek.

Kur'an, insanlık tarihi boyunca söylenmiş sözler arasında benzeri bulunmayan sözler topluluğudur. Kur'an arapçadır. Araplar İslâmdan önce cahiliyyet devrinde edebiyatta çok ileri gitmişlerdir. Kur'an, edebiyatın ve güzel söz söylemenin her şeyin üstünde değer kazandığı bir devirde gelmiştir. Kur'an, o devrin edip ve şâirlerini dize getirmiş ve benzerinin söylenmesi hususunda onlara meydan okumuş, fakat hiç kimse Kur'an'ın benzerini söylememiştir ve ilelebet de söyleyemeyecektir. Esasen Kur'an fesâhat ve belâgat ölçülerinin üstündedir. Çünkü Kur'anın müttekellimi Allahü Teâlâ'dır. Müttekelliminin belâgat derecesini incelemek, O'nun hakkında bir karara varmak takatımız dışında olduğuna göre, O'nun kelâmının fesâhat ve belâgattaki değerini tayin etmek de takatımız dışındadır.

Büyük âlimler zaman zaman Kur'anın akılları kendine hayran bırakan, gönülleri mesteden eşsizlik ve üstünlüğünü dile getirmiştir, Kur'an ifadelerinin ilâhî güzelliğini beşerî ifadelerle o kadar güzel anlatmışlar ki, görüş, buluş ve üslûplarına hayran olmamak kabil değildir (2).

Burada biraz önce arapça metnini, ve tercemesini verdiğimiz sözün üzerinde bir miktar durmak isteriz. Çünkü, Kur'an-ı azîmüştânın eşsizliğini anlatan sözler arasında bu kadar veciz ve şümüllü ifâdelere az rastlarız.

Bu vecizede konuyu çizgilerle resmetme, gerçekleri «yaparak-yaşayarak anlayıp anlatma» metodu ile sunma ve öğretme kudreti vardır. İnsan akli mücerret mes'elelerden daha ziyade havass-i selime (duyu organları) ile idrak olunan olayların te'siri altında kalır. O halde gerçekten müessir olan nazariyât değil, amelî ve tatbikî olan şeylerdir.

İşte bu bakımdan Kur'an-ı Kerim, öyle bir üslûba sahiptir ki, her akli okşayan bu parlak ve câzib üslûbla en basit insanlara hitabettiği gibi, en yüksek ilim ve zekâya malik olanlara da hitabeder. Muhatapları arasında bu kadar bâriz farklar olmasına rağmen, Kur'an hitabettiği kimselerin hepsini kendisine hayran bırakır ve herkes kendi çapında ondan istifade eder. Kur'anı okuyan her insan ondan bir şeyler öğrenir ve mânevi bir haz duyar. Vâkıalar göstermektedir ki Kur'an, hem yüksek tabaka ilim adamlarına, hem orta seviyedekilere, hem de bütün halk tabakalarına te'sir eden tek kitaptır.

En sihirlî ifadelerle insanların kalblerini tesiri altında bırakan bu ilâhî sözler öyle ince manâlar taşır ki bugünkü ilmimizle o manâların izahı hususunda çok defa acze düşeriz.

Bunun için Kur'anın kalbleri aydınlatan nûru, güneş ışınlarına benzer. Nasıl ki, — canlı cansız — güneş manzûmesine dahil bütün varlıklar — gerek boşlukta devrân etmeleri, gerekse yaşamaları bakımından — güneşten faydalanırlarsa, tıpkı bunun gibi Kur'anın ilim nûru, bütün âleme düzen veren ilâhî kanunların merkezi ve menbâdır. Kur'an bu âlemin mânevi güneşidir. Kur'an dâima bütün insanlığın rûhuna ziyâsını saçar. Lâkin varlıkların madî güneşlerden istifâdeleri farklı olduğu gibi, insanların da Kur'andan isti-

(1) Bir türk şâiri bu konuyu şöyle dile getirir :

«Bir kitabullah-ı a'zamdır serâser kâinât,

Hangi harfi yokalsan mânası hep Allah çıkar.»

(2) İcâzül- Kur'an konusunda eser yazmış pek çok âlimlerimiz vardır.

Biz bunların arasından, eskilerden Bâkîllânî ve Kâdi İyâd, yenilerden Sâdık Râfîi ile Abdül- Azîm Ez Zerkânî'yi hatırlatmak isteriz. Ebu Bekr el- Bâkîllânî, İcâz ül- Kur'an, Kâdi İyâd el- Yahsebi, eş- Şifâ fi hukuk el- Mustafa, Sâdık er- Râfîi, İcâz ül- Kur'an, Abdulâzîm ez- Zerkânî, Menahil- ül- İrfân fi Ulûm il- Kur'an.

fâdeleri farklıdır. Kur'anın ilâhî nûrundan faydalanan kalbler, ancak inkâr ve günah paslarından temizlenen kalblerdir.

BURADA şunu da ilâveten söylemek isteriz: Bilhassa müslüman milletlerin ahlâk, teknik ve yaşama düzeninde görülen gerilikler, bu milletlerin inandıkları ve muhtevâsı ile amel etmeleri gereken Kur'anın teâlîminden olan uzaklıkları ile orantılıdır. Faraza bu milletleri, yaşama düzeninde elli sene geri kabul edecek olursak, bu ölçü, onların inanmış oldukları Kur'anın insanlığa vermek istediği ilim ve ahlâk nizamını alıp tatbik etmekten tam elli senelik bir mesafe uzakta bulduklarını iş'ar eder. Kur'anın elimizde veya koynumuzda olması, onu öpüp başımıza ve alınımıza basmamız Kur'ana karşı vazifemizi ifâya kafi gelmez. Kur'ana yakın olmak demek, onun emrettiği şekilde çalışmak ve gösterdiği gibi yaşamak demektir. Binâenaleyh insan için gerçek ve sağlam metod yalnız inanmak değil, aynı zamanda inançlarını tatbik mevkiine koymaktır.

«Kur'an-ı Kerim Alalh-ü Tealânın satırlar halinde yazılmış, kâinatıdır.» demıştik. Çünkü, Kur'anın levh-i Mahfuzdan insanlığa indirilmesindeki sebep ve hikmet ile, bu mevcudatın yaratılmasındaki sebep ve hikmet müsterektir. Gaye bakımından « (وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون)

«Cinni ve insanı ancak beni tanımaları ve bana kulluk etmeleri için yarattım.» (3) kavli celli bu müşterek sebep ve hikmetler âlemine açılan bir penceredir ve bu âyetin istihdaf ettiği gaye, insanın mebde-i hareketidir. İnsandan matlup olan da esasen bu gayeye doğru ilerlemesidir.

Bu kâinatın yaratılmasında pek tabii büyük gaye ve hikmetler vardır. Bu gaye ve hikmetlerin en büyüğü ve en yükseği «Allah'a kulluk etmek»dir. Binâenaleyh, muazzam bir ilim ve san'at eseri olan şu içinde yaşadığımız kâinat bu yüksek gaye ve hikmete bağlı olarak yaratılmıştır. Kur'an-ı Kerim de insanlığı bu ulvî gayeye yöneltmek, böylece insan oğlunu ebedî saâdete kavuşturmak için indirilmiştir. Kâinata bizim bildiğimiz ve bilgisi henüz bize ulaşmamış ne varsa Kur'an onların hepsinden bahseder. Kur'andaki müteşâbihâtın vücûdu bu esâse müstenittir.

Etrafımıza şöyle bir bakalım! Gecenin karanlık perdelerini dalga dalga açarak doğan güneş, dünyamızı pırıl pırıl aydınlatıyor. Karanlık sebebi ile göremeyen gözlerimiz görmeğe başlıyor. Kapanan gönüllerimiz açılıyor. Gözümüzdeki ilâhî pencereden bütün varlığımıza aydınlık nüfûz ediyor. Bu parlak manzara bize ilâhî üslûbla bir şeyler fısıldıyor. Bu dekor ifadesini Kur'anda bulur.

Esen rüzgarların yapraklara temasiyle meydana gelen terennüm ve hırsıtlar, dalgalanan denizlerin eşsiz manzarası, mevsimlerin müsaadesiyle şahlanan çeşit çeşit otlar ve ağaçlar, buram buram tüten, misk gibi kokan çiçekler, kandillerle süslenmiş gök yüzü, bulutlar, yıldırımlar, gök gürültüleri, bunların hepsi lisan-ı hâl ile bize bir şeyler anlatıyor. İşte onların anlatmak istediği gerçekler ilâhî hitablar halinde Kur'an olarak insanlığa sunulmuştur. Bunun içindir ki, Kur'an bahsettiğimiz gerçekleri, yani bu âlemin boş yere yaratılmadığı hakikatını dile getiren ilâhî sözler manzûmesidir.

Kur'andan bir âyet okuyalım :

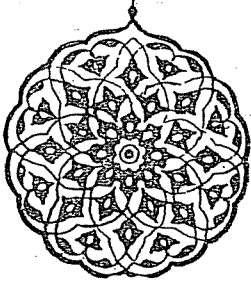
تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا
يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّ كَانِ حَلِيمًا غَفُورًا

«Gökler ve yer ve oralarda ne varsa hepsi Allah'ı zikir ve tesbih ederler. Hiç bir şey yoktur ki, hamd-ü senâ ile onu tesbih etmesin. Lâkin siz onların tesbihlerini anlayamazsınız. Şüphesiz O halîmdir, gafurdur.» (4)

Kur'an-ı Kerim, kendine has üslûb ile insanlığın ilim ve fen sahasındaki bu güne kadar ulaşabildiği ve ileride elde edeceği her konuya vasıtalı olarak temas eder. Yalnız bu temasın mahiyeti çok mühimdir. Çünkü Kur'an bu ilim dallarına doğrudan doğruya değil, esbâb ve vesâil yolu ile temas etmektedir. Bu esbâb ve vesâilin idrâkı ancak akl-ı selîme dayanan metodlu ve

(3) Ez-Zariyat sûresi, âyet: 55.

(4) İsrâ sûresi, âyet: 44.

dürüst bir çalışma ile kâbil olacaktır. Allah Taâlâ Kur'anında şöyle buyuruyor :

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ

وَأَنْ سَعْيَهُ سَوْفَ يَرَىٰ

فَيَجْزِيهِ الْجَزَاءَ الْآوْفَىٰ

وَأَنْ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ

«İnsan için ancak sa'yü gayretinin semeresi vardır. Ve mutlaka onun sa'yü gayretinin semeresi görülecektir. Sonra ona noksansız karşılık verilecektir. Ve şüphesiz gidişin sonu senin rabbinedir.» (5)

B U âyetlerde değerın ancak işe verildiği, yeryüzünde ilerlemenin ve her türlü başarının ancak çalışmak sûretile elde edileceği kesin olarak ifâde edilmiştir. Muntazaman ve istekli bir şekilde derslerine çalışmayan bir talebinin sınıfta kaldığı gibi, doğruluğu ana prensib kabul ederek metotlu ve disiplinli çalışmayan bir millet de geri kalır. Bunun ne aklen ne de naklen başka bir ölçüsü yoktur.

İnsan çalıştığı takdirde acaba neleri yapmağa muktedirdir? Bunu da Kur'ândan dinleyelim :

أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ

يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَاءُ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ

«Onlar görmediler mi ki, Allah mahlukatı yoktan nasıl var ediyor, sonra nasıl geri çeviriyor. Şüphesiz o, Allah'a kolaydır. De ki, yeryüzünde geziniz!

Allah'ın hilkatı nasıl başlattığına dikkat ve ibret nazarları ile bakınız... Sonra Allah son dirilmeyi halkeder. Muhakkak Allah her şeye kaadirdir. Dilediğine azabeder, dilediğine rahmet eder. Siz ancak ona döndürülürsünüz.» (6) Allah-ü Teâla bu âyetlerde, insan aklına hitaben «Hilkatın, yoktan nasıl meydana geldiğini, bunun sırrını ve keyfiyetini araştır» emrini veriyor. Bu demektir ki, insan hakikaten çalışırsa bir çok sırları çözmeğe muvaffak olacaktır. Fakat o büyük başarı insanı serhoş edecek, kendine verilen kudret ve değerleri bir anda inkâr edecektir. Onun için âyetin sonunda derhal ikinci hayattan bahsedilerek son merhalenin böyle tamamlanacağına işaret edilmiştir.

Kur'an hiç bir zaman fizik, kimya, biyoloji gibi ilimlerin formüllerini ihtiva eden bir fen kitabı değildir. Fakat Kur'anda bu ilimlere âit prensipler ilân edilmiş, bâhusus bütün ilimlerin hakiki vasıtası olan akla, onunla elde edilen ilme ve akli çalışmalara önem verme husûsu ön plânda yer almış ve bu ilimlere verilmesi gereken önem ehemmiyetle belirtilmiştir. Zaten Kur'an bu ilimlerin formüllerini izah ve isbat etmiş olsaydı o vakit bize verilen aklın bir kıymeti kalmazdı. Çünkü, Allah Teâlâ'nın Kur'ânında mükerrerrem olarak yarattığını bildirdiği insanın mükerrerremlik vasfı ancak akli sebebiyledir. O halde insana mükerrerremlik vasfını kazandıran aklın bir takım vazife ve mes'ûliyetleri olmalıdır. O vazifeleri ancak Allah'ın yarattığı mahlukâtı üzerinde yapacağı akli çalışmaları ile yerine getirmiş olacağından, bu çalışmaya imkan vermek için, Kur'an sadece aklın çalışma sahalarını ve bu sahaların konularını, aklın çalışmasını ne şekilde yapacağını, değer ve kıymet hükümlerini belirtmekle iktifâ etmiştir. Kur'anda olanlar (Allahü âlem) bu kadardır. Bundan sonra vazife bize düşer. Kur'ânın emrettiği şekilde aklımızı kullandığımız takdirde halledemeyeceğimiz hiç bir mes'ele yoktur. Yeter ki, biz akl-ı selîme, mantığa, Kur'ânın «Fazilet eşittir = iş» prensibine dayanan çalışma emrine önem verelim.

BUNDAN başka, henüz bu güne kadar, zihinlerin idrak sahasına girmemiş kapısı çalınmadık nice ilim dalları ve ilmi sahalar vardır ki, Kur'an onları bundan asırlarca evvel ifâde ve ilân etmiştir. Kur'andaki müteşâbihât henüz aklın kavramaktan âciz olduğu apayrı ilim deryâlarıdır. İşte bunların hepsi Kur'ânın mücize olduğunu isbat eden apaçık delillerdir.

Biz burada bir hususu izaha çalışacağız. O da ilmi bir araştırma sahası haline gelmiş olan, çağımızın ehemmiyetle üzerinde durduğu âtikiyyat (arkeoloji)dir.

Bu konu ile ilgili Kur'an âyetlerine « قانون السير والنظر » (seyahat ve araştırma kanunu) denir. Turizm de bu tâbirde mündemiçtir.

Bu âyetler genel olarak «

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا

«yeryüzünde geziniz, dikkat ve ibretle gördüklerinizi tetkik ediniz.» sözü ile başlar. Bu âyetler, arkeoloji ve Turizmin lüzûmunu isbat husûsunda kat'î bir hucet mesabesinde. Bu âyetlerden başka Kur'anda bu konu ile ilgili daha çok şey vardır. Biz ileride bir tanesine temas edeceğiz.

Yalnız şurasını da ehemmiyetle kaydetmek isteriz ki, Kur'ânın ehemmiyet verdiği ve insanlığı yöneltmek istediği gaye yalnız dünyada elde edeceğimiz maddî istifâdeler değildir. Dünyaya ait menâfii hedef tutmakla beraber, Kur'an ahkâmının asıl gayesi, mânevî, yani uhrevîdir. Kur'an âyetlerindeki seyahat, müşahade, araştırma, tetkik, hafriyat ve bunlarla ilgili ilimlerden umulan netice yalnızca dünyada elde edeceğimiz tarihi, coğrafi ve arkeolojik bilgilere ve bu bilgiler vasıtasile sağlanacak menfaatlara sâhib olmak değildir. Belki öncelikle elde edeceğimiz mânevî kazanç, Allah'ın mahlûkâtı olan bu muazzam âsârına hayretle bakarak ibret almak ve O'nun Halâlâk-ı A'zam olduğunu kabul ve tasdik etmektir. Kur'an dâimâ maddî ve mânevî ihtiyaçları bir arada ve birbirine eşit olarak mütâlaa eder. Ancak ikisi çatışır da ikisinden birisini tercih etmek icab ederse, ebedî saâdet hayatını gözönünde bulundurmaya, maddeyi değil, mânâyı tercih etmeyi tavsiye eder.

Şimdi de konumuzla ilgili bir hususu ele almak isteriz. Arkeoloji ilmi bakımından hayli önemi olduğuna kanaat getirdiğimiz, binâenaleyh aşağıda izahatını vereceğimiz âyetleri arkeoloji bakımından tetkike değer buluyoruz.

Âd kavmi ile ilgili bir kıssada şöyle denilmektedir :

«Âd kavmi gönderilen peygamberleri tekzip ettiler. Çünkü kardeşleri Hûd: Onlara dedi ki:

— (Ey Kavim) dikkatli olmanız, Allah'a sığınmanız lâzımdır. Ben size gönderilmiş emin bir elçiyim. Allah'tan korkunuz ve bana itaat ediniz. Bu davetin karşılığı olarak sizden her hangi bir ücret talep etmiyorum. Benim ücretim yalnız âlemlerin Rabbine aittir. Tepe olan her yüksekçe yere, (oyunlarınızı içinde kolaylıkla yapabileceğiniz) bir âyet (büyük bina) mı inşa ediyorsunuz. Sanki ebediyyen yaşayacağımınız gibi bir takım müesseseler de ediniyorsunuz. Askeriy hücum geçince barınca hücumlar yapıyorsunuz. Size bu kuvvet ve kudreti veren Allah'tan korkun ve bana itaat edin.» (7)

BİZ burada sondan dört âyetin üzerinde bir nebze durmak isteriz. Çünkü bu âyetlerde Âd kavminin o devirde ulaştığı ilmi seviye ve onun neticesi bildirilmiştir. Bu âyetlerde pek büyük hikmet ve ibretler vardır. Şöyle ki:

Bu âyetler, insanoglu çalıştığı ve dürüst hareket ettiği takdirde kendisine verilen akıl nimeti ile ne kadar büyük başarılar elde edeceğini belîğ bir dil ile ifade eder. Lâkin insana bu başarı, bir hikmete bağlı olarak verilmiştir. İnsan bu çalışma ve bu başarısı sonunda, bu kâinatın yaratılmasındaki yüksek gayeye ulaşamaz da yolunu sapıtırsa, âkibetinin hüsrana olacağı da bildirilmiştir. Binâenaleyh gerçek başarı ve muvaffakiyet bütün noksanlıklardan tenzih ve bütün kemâl sıfatlar ile tavsif ederek bir tek Allah'a inanmak ve bütün çalışmalar sonunda O'na varan yolda karar kılabilmeğdir.

Bahsimize konu olan dört âyetten birinde Âd kavminin mimarî sahadaki üstünlüğü, ikincide fizik, kimya, biyoloji ve tıpta ulaştıkları ilmi seviye, üçüncüde askerî sahadaki başarıları, dördüncüde Âd kavminin akibeti bildirilmiştir.

آتَّبُونِ بِكُلِّ رِبْعٍ آيَةً تَقْبَلُونَ

1 —

Her yüksekçe

yere, oyunlarınızı (içinde kolaylıkla) yapabileceğiniz müstahkem binalar mı kuruyorsunuz?»

Bu âyet-i kerîmede, Âd kavminin yaşamak için tepelerde inşa ettikleri muazzam binalara âyet tâbir olunmuştur. Halbuki «âyet» kelimesi — bilindiği gibi — birçok incelik hikmet ve ibretleri içine alan ve bütün insanlığı kendine hayran bırakan Kur'an-ı Azimüşşanın söz dizilerine denir. Bunun dışında herhangi bir şeye âyet tabir edilmekle, o şeyin pek mühim ve muhteşem bir varlık olduğunu ifade kasdolunur. Binâenaleyh Âd kavminin inşa ettiği muhkem ve muhteşem binalara âyet denilmekle mezkûr kavmin mimarî sahadaki üstünlüğü anlatılmıştır.

(عت) maddesi oyuna, oyuncağa netice bakımından fazla ehemmiyet taşımayan işlerle uğraşmağa denir. Bundan başka, rüzgarın te'siriyle yapıların ahenkli hareket etmesine de «abes» denir. Bu âyetteki «abesden», ikinci mânânın melzumi olan «bir kayda bağlı olamayarak yaşama tarzı»nın kasedilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Bu manaya göre, Âd kavminin o binalar içinde nasıl yaşadıkları ve o günde onların hayat tarzlarının ne kadar tekamül ettiği bilişare belirtilmiştir. Buna göre Âd kavminin yaşama düzeninde ulaştığı kolaylık, rüzgarın te'sirile gayet basit ve âhenkli bir şekilde salınan yapıklara benzetilmiştir. Bu da o kavmin ilim ,fen ve san'attaki üstünlüklerini ifade eder.

O halde acaba insanlık bu gün Kur'anda bahsi geçen kavmin ulaştığı hayat seviyesine ulaşabilmiş midir?

وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلَدُونَ

2 —

» Ebedi olarak yaşama

ümidile bir takım müesseseler (çalışma yerleri) mi ediniyorsunuz?

(اتَّخَذَ) kelimesi almak veya yakalayıp tutmak manasına olan

الاخذ kökünden alınmış iftiâl vezninde bir mastardır. Bu kelime gerek akli ve gerekse fiili çalışma neticesinde bir şeyler elde etmek ve edinmek manasındadır. Âd kavmi kendi çalışmaları ile bir takım büyük fabrika ve müesseseler kurmuşlardır. Bundan gayeleri dünya hayatını akıllarınca ebedileştirmektir. Amma kuvvet ve kudret aslında kendilerinin olmayıp, Allah'ın olduğu için sonunda mağlub olmuşlardır.

(لعلكم تتخادون) cümlesi fizik, kimya, biyoloji ve tıpta bir hayli mesafe katettiklerini ve ölüme çare bulabileceklerini zan etiklerini anlatmaktadır.

B AZI müfessirler, bu âyetdeki (مصانع) kelimesinin (مصنعة) nin çoğulu kabul ederek masânî'nin su havuzları ve barajlar olabileceğini de ileri sürmüşlerdir. Böyle bir mâna düşünülse bile yine de her iki mânada onların ilmi çalışmalarının ve teknikteki seviyelerinin bir hayli üstün olduğu göze çarpar.

Burada üzerinde durulması gereken husus, yeryüzünde çok eski çağlarda yaşamış insanların ilim ve san'atda muhtemelen bizden üstün olduklarını ifade eden bu âyetlerdeki haberleri arkeoloji yoluyla tedkik etmek vazifesidir. Eğer o kavimler hakikaten o derece ilerledilerse neden sonradan kaybettiler ve helak oldular? Bundan ibret dersi almak icab eder.

3 — (واذابطشم بطشم جبارين) «hücum ettiğiniz vakit cabbarlar yani en şiddetli zalimler gibi saldırıyorsunuz.»

Bu âyetde Âd kavminin askerî sahadaki gücü ifade edilmiştir. Demek oluyor ki adamlar hücum ettikleri zaman rüzgarlar gibi etrafı istila ediyorlarmış.

— Kur'an ilk önce kendine has uslubu ile nefsi'l-emr ve vakı yani gerçekleri ve mevcut realiteyi olduğu gibi tasvir eder. Bu gerçekleri dile getirme işi tamamlanınca asıl gayeye ve gerçek hedefe döner. Malum olduğu üzere Kur'anın varmak istediği en yüksek gaye, bu kâinatın yaratılmasının sebep ve hikmetini teşkil eden «Allah'ı tanımak ve O'na ibadet etmek» gayesidir. Bu yüce gayeye Allah Teâlâ insanları, kendi aralarından seçip gönderdiği Peygamberleri vasıtasıyla çağırmıştır. İşte böylece Âd kavminin içinde bulunduğu realite tasvir edilip insan oğluna verilen nimetler hatırlatıldıktan sonra Allah'ın emirlerini getiren elçi şu ilâhî fermanı ilân ediyor :

«Ey kavim! Allah'tan korkunuz ve bana itaat ediniz.»

Fakat mağrur ve kibirli olan bu insanlar bir anda her şeyi inkar ediyorlar. Kendi elleriyle yaptıkları büyük eserlere, kendi akıllarına, ilim ve san'atlarına güvenerek Allah'ın gönderdiği elçiyi tekzip ediyorlar. Neticede gazab-ı ilâhiye düçar olup helak oluyorlar. Güvendikleri akılları hiçbir fayda vermiyor. Çünkü onlar akıllarına i'timad ettikleri halde onlara bu akli veren, kendilerini yaratan, besleyip büyüten Allah Teâlâ'ya güvenmediler. İşin bu cihetini hiç hesaba katmadılar.

B U konuda Kur'an'da örnekler pek çoktur. Mühim olan akli selim ile bunlardan faydalanmaktır. Bugün önemle üzerinde durulmakta olan arkeoloji ilmi vasıtasıyla Kur'an'da adı geçen kavimlerin ilmi ve ahlâki durumları hakkında gerçek bilgi elde etmek mümkün olacaktır. Zira Kur'an'ın icâz vecihlerinden birisi de geçmiş kavimler hakkında verdiği haberlerdir. Bu haberlerin mâhiyeti ilmi yollarla tesbit edildiği gün, Kur'an'ın mucize olduğu bir kere daha ortaya çıkacaktır. Bunu müslimanların yapması en büyük temennimizdir.

«Kanunnu's-seyr'i ve nazar» prensibinin diğer bir faydası müşahade ve görgü ile elde edeceğimiz bilgilerdir. Meselâ bugün dünyanın ehemmiyetle üzerinde durduğu turizm meselesi bu konuya dahildir. Turizm birçok bakımlardan faydalıdır. Bilhassa milletlerin birbirleriyle yapacakları limi alışverişler en mühim unsurlardan biridir. Şurası muhakkak ki, turizm en güzel şekliyle Kur'anda ele alınmıştır. İlk müslümanların bu sahaya son derece önem verdiklerini tarih kitaplarından öğreniyoruz. İslâm'ın ilk devirlerinde müslümanların o gün için bilinen dünyayı dolaşmış olmaları birçok yeni ülkelerle gıtmeleri ve bu ülkeler hakkında tarihi ve coğrafi bilgiler vermeleri bu esasa bağlıdır. O halde bugün bize düşen vazifelerden birisi, ilkönce kendi memleketimizi sonra da gücümüzün yettiği kadar diğer ülkeleri görmek ve ibret almaktır. Kur'an bu husûsa son derece önem vermiştir. Fakat maalesef son devirlerde yaşayan müslümanlar kendilerine çok yakın olan saâdeti uzaklarda aramak gafletine düşmüşlerdir. Hatta birtakım gafiller Kur'anı bir âyin kitabı haline getirmek gayretine kapılmışlar ve bu yüzden birtakım müslümanlar zillet ve hakarete düçar olmuşlardır. Kurtuluş Kur'an'ın çizdiği yolda aklın ışığı ile yürümektedir.

